

HEYDƏR ƏLİYEVİN MƏDƏNİ SİYASƏTİ

Mədəniyyət hər bir xalqın mənəvi dünyasının, milli mövcudluğunun əsas göstəricilərindən biridir. Azərbaycan Respublikası müstəqillik əldə etdikdən sonra hər sahədə olduğu kimi, mədəniyyət sahəsində də böyük dəyişikliklər olmuşdur. Mədəni irsimizin qorunub saxlanması, inkişaf etdirilməsində, onun geniş təbliğində, dünya miqyasında şöhrət tapmasında böyük şəxsiyyət Heydər Əliyevin əvəzsiz xidmətləri olmuşdur.

Tarix uzaqlaşdıqca biz Heydər Əliyev şəxsiyyətinin böyüklüyünü daha aydın dərk edirik. “Heydər Əliyev Azərbaycanı azərbaycanlılara qaytardı” fikrinin bir şəxsi də məhz mədəniyyətlə bağlıdır. Ötən əsrin sonlarında cəmiyyətdə baş verən aşınmalar yaddaşlardan silinməyib. Dağılan təkə iqtisadiyyat deyildi, mənəvi potensialımız da sıradan çıxmışdı. Məhz Heydər Əliyevin səyi nəticəsində səhmanı pozulmuş həyatımızın bütün sahələrində olduğu kimi, mədəniyyətimizdə də nizamlanma aparıldı. Heydər Əliyev mədəniyyətə sadəcə qayğı göstərməklə kifayətlənmirdi. Mənsub olduğu xalqın tarixi keçmişinə, mədəni irsinə və mənəvi dəyərlər sisteminə böyük məhəbbət duyğularıyla yanaşan ümummilli lider həm də bu dəyərlərin qoruyucusu idi. Ulu öndər yaxşı bilirdi ki, milli dövlətçilik dəyərlərinin əsasını sağlam düşüncəli mədəniyyət təşkil edir. Sabahkı uğurlara yeganə təminat isə sağlam cəmiyyət quruculuğuna diqqət artırmaq, köklü mənəvi dəyərləri yeni nəslə və bütün cəmiyyətə daha dərinədən və əzmlə çatdırmaqdır.

Hələ ötən əsrin yetmişinci illərində görkəmli dövlət xadimi, müdrik şəxsiyyət kimi o, yaxşı bilirdi ki, aydın və dərk olunmuş milli ideologiya hər bir xalqın irəliyə doğru inkişafının yol göstərəni və bələdçisidir. Milli dövlətçilik və milli-mənəvi dəyərlər sıx daxili vəhdətdədir. Yalnız milli kimliyi bəlli olan və özünü bir millət kimi dərk edən xalqın bitkin inkişaf proqramı ola bilər. Heydər Əliyev nəinki bu proqramı yaratdı, həm də onu qəbul etdirdi. “Mən fəxr edirəm ki azərbaycanlıyam”- deyən ulu öndər bütün həyatı boyu mənəvi-əxlaqi və dini dəyərlərimizin, adət-ənənələrimizin keşiyində durdu (3). Hələ

sovetlər dönəmində tariximizin qədimliyi və zənginliyinin mühüm göstəricisi olan tarixi abidə və eksponatların qorunub saxlanılması və gələcək nəsillərə ötürülməsi məqsədilə Azərbaycanın bütün bölgələrində tarix - diyarşünaslıq muzeylərinin yaradılması haqqında sərəncam imzaladı. Bunlarla yanaşı vaxtilə dahi şəxsiyyətlərin ev muzeylərinin yaradılmasının təşəbbüskarı məhs ulu öndər olmuşdur. Azərbaycan folklorunun daha dərinəndən araşdırılması, aşıq sənətinin inkişafı, milli mərasimlərimizin təbliği istiqamətində ciddi tədbirlər həyata keçirdi. İti fəhmi ilə gələcək müstəqilliyi duyub-hiss edən Heydər Əliyev o illərdə milli-mənəvi intibah üçün zəmin hazırlayırdı.

Vaxtilə qadağalara məruz qalan, yasaq olunan milli və dini bayramlar, adət və mərasimlər xalqa qaytarıldı. Heydər Əliyev bu tədbirləri təkcə Azərbaycanda yox, bütün türk dünyası miqyasında həyata keçirirdi. Ortaq türk mədəniyyəti və mənəviyyatının öyrənilib təbliğ edilməsi, keçmişdən gələcəyə ötürülməsi yönündə müstəsna xidmətlər göstərirdi. “Dədə Qorqud”-distanının min üç yüz illik yubleyinin keçirilməsi də Heydər Əliyevin şəxsi təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə olmuşdur. Bu tədbirin keçirilməsi müstəsna əhəmiyyət daşıyırdı.

Heydər Əliyevin xidmətləri nəticəsində Azərbaycan mədəniyyəti, sözün həqiqi mənasında, yüksəliş dövrü keçdi. Azərbaycan incəsənətinin inkişafına nail olmaq üçün Heydər Əliyev görkəmli bəstəkarların, rəssamların, kino və teatr xadimlərinin yubileylərinin dövlət səviyyəsində keçirilməsinə böyük əhəmiyyət verirdi. Ümummilli liderimizin sözləridir: “Görkəmli şəxsiyyətlər xalqımızın zəkasını, elmini, mədəniyyətini, mənəviyyatını, dünyaya nümayiş etdirirlər”.

Heydər Əliyev mədəniyyətin ictimai həyatda rolunu, mahiyyətini həmişə dəyərləndirir, mədəniyyət xadimlərini, musiqiçiləri yeni yaradıcılıq axtarışlarına ruhlandırmaq üçün onların əməyini yüksək qiymətləndirirdi (2).

Heydər Əliyevin unudulmaz xidmətlərindən biri də budur ki, müdrik insan müasir musiqinin yeni janrlarının yaradılması ilə bərabər, milli musiqimizin də unudulmamasına çalışırdı. Xüsusilə də Üzeyir Hacıbəyovun, Müslüm Maqomayevin əsərlərinin gənc nəsillər tərəfindən öyrənilməsinə, tamaşaya qoyulmasına çox diqqət göstərirdi. Ümummilli liderin Üzeyir Hacıbəyov sənətinin ictimai əhəmiyyətini açıqlayan müdrik fikirlərindən: “Əgər nəzərə alsaq ki, əsrimizin əvvəllərində xalqımızın əksəriyyəti savadsız idi, kitab oxuya bilmirdi və kitablar da az idi, kino, televiziya və başqa vasitələr yox idi, təsəvvür edin, Ü.Hacıbəyov öz operası vasitəsilə M.Füzulinin sözlərini “Arşın mal alan”, “O olmasın bu olsun” və başqa operettaları vasitəsilə istədiyi fikirləri

insanlara çatdırmaqla xalqımızın mənəvi və mədəni inkişafında nə qədər böyük xidmətlər göstərirdir”. Ulu öndər öz çıxışlarının birində belə demişdir: “Mahnı, musiqi qədər, incəsənət, mədəniyyət qədər insanları bir-birinə heç nə bağlamır. İncəsənətin, mədəniyyətin, xüsusən də, mahnının, musiqinin oynadığı rolu heç bir vasitə oynaya bilməz. Azərbaycan yüz ildən artıqdır ki, dünyaya neft verir, amma biz bununla özümüzü tanıda bilmədik. Ancaq bir nəfər, bir insan-Rəşid Behbudov öz mahnıları və musiqisi ilə Azərbaycanı bütün dünyaya tanıtdı”. Onun bir amalı vardı: “Qazanılan gəlir birinci növbədə mədəniyyətə sərf olunmalıdır. Çünki mədəniyyət hər şeydən üstündür” (4).

Heydər Əliyev xalqı dünyada tanıtmək, milli varlığımızı geniş təbliğ etmək baxımından kinonun imkanlarını yüksək qiymətləndirirdi. O, istər ədəbiyyatda, istərsə də kino sənətində tarixi mövzulara üstünlük verirdi. Lakin o, bu fikirdə idi ki, tariximizin taleyini hər yazıçıya, hər rejissora tapşırmaq olmaz. Tarixdən yazan yazıçı həm də tədqiqatçı olmalı, tarixi dərinləndirməli, tarixdən yazmaq səlahiyyəti qazanmalıdır. Bu baxımdan o, “Nəsimi”, “Babək”, “Dədə Qorqud” filmlərini tarixə konseptual yanaşmalara görə yüksək dəyərləndirirdi. “Bizim tarixi mövzulara aid olan filmlər çox dəyərlidir. Ola bilər ki, bədii cəhətdən birinin bir, digərinin başqa çatışmazlığı var, bunlar o qədər əhəmiyyətli deyildir. Əhəmiyyətli cəhət ondan ibarətdir ki, biz tariximizi salnaməyə salmışıq, kino sənətinə salmışıq”.

Heydər Əliyevin hələ DTK-də çalışdığı dövrdə “Uzaq sahillərdə” filmi ilə bağlı gördüyü işlər bu dahi şəxsiyyətin kino sənətimizə qayğıkeş münasibətinin parlaq təzahürüdür. Kino sənətimizin tarixində özünəməxsus yer tutan “İstintaq” filmi bilavasitə Heydər Əliyevin güclü himayəsi ilə çəkilmişdir. Ulu öndər belə söyləyirdi: “İstintaq” filmi xatirimizdədir. Filmin nə cür çətinliklərlə yarandığını bilirsiniz, ona mane olanlar vardı. Mən filmin çəkilməsinə nəinki kömək, həm də himayədarlıq etdim. Çünki o, 1969-cu ildən respublikanın rəhbəri kimi, siyasi xadim kimi apardığım siyasi işin, xəttin kinoda əksi idi”.

Heydər Əliyevin mədəniyyətimizlə bağlı gördüyü işləri sayıb qurtarmaq çətindir. Qeyd etmək istərdim ki, YUNESKO-nun dünya irs siyahısına Azərbaycanın bir neçə sərvəti artıq daxil edilmişdir. Qobustan qaya rəsmləri, Azərbaycan muğamları, Azərbaycan aşiq sənəti, Azərbaycan xalçaları, “Kitabi-Dədə Qorqud” dastanları və bir neçə Azərbaycan klassikləri. Azərbaycanın mədəniyyət nümunələri, bütün dəyərli irs xəzinələri, xalqımızın milli-mənəvi sərvəti də dünyada tanınmağa başladı. Şübhəsiz ki bu faktlar

görülən işlərin hamısı deyil, bu istiqamətdə ardıcıl siyasət davam etdirilir və bunun çox böyük nəticələri olacaqdır.

Heydər Əliyevin milli mədəniyyətə, mənəvi irsə göstərdiyi hörmət, verdiyi dəyər onun toxunduğu hər bir sahədə özünü göstərmişdir. O, hətta siyasəti də böyük mədəniyyətlə aparmağın lazım olduğunu tövsiyə edirdi.

Onun təkcə müstəqillik illərində mədəniyyət sahəsilə bağlı imzaladığı fərman və sərəncamları yada salsaq, mədəniyyətmizin inkişafı və tərəqqisi tarixinə təsir göstərmiş böyük bir sənədlər toplusu yaratmış olarıq. Ulu öndər Azərbaycanın mədəniyyət siyasətinin əsas prioritetlərini özündə əks etdirən çoxsaylı qərar və qanunların müəllifidir. “Mədəniyyət haqqında qanun”un təsdiq edilməsi haqqında sərəncam, mədəniyyət aləminin müxtəlif sahələrinin fəaliyyətini tənzimləyən digər qanunların təsdiq edilməsi, eləcə də hüquqi dövlət quruculuğu prosesində mədəniyyət siyasətinə önəm verilməsi böyük əhəmiyyət kəsb edirdi. Bu sahənin daha təkmil üsullarla inkişafının sürətləndirilməsi məqsədi ilə xüsusi dövlət proqramlarının hazırlanaraq həyata keçirilməsi artıq özünün uğurlu bəhrələrini verməkdədir. Burada da dövlət siyasəti olan üç prinsip qeyd etmək istərdim. Birincisi, Azərbaycanın tarixən yaranmış mədəniyyəti mühafizə olunur. Tarixi abidələrin, çoxlu sayda muzeylərin bərpa, ölkənin qədim mənəvi mədəniyyətinin mühafizə olunması istiqamətində çox böyük işlər görülür. Eyni zamanda, biz bu mədəniyyətimizi dünyaya çatdırırıq, eləcə də dünyanın böyük mədəniyyətini mənimsəyirik. Yəni vaxtilə yaradılmış nə varsa, bu gün onlar qorunur. İkincisi odur ki, tədricən mədəniyyət və incəsənət müasir şəraitə uyğunlaşdırılır. Belə ki, mədəniyyətin, incəsənətin yaradılması prosesi, həm də onun istehlakı prosesi müasir standartlara uyğunlaşdırılır. Üçüncü prinsip ondan ibarətdir ki, ölkədə mədəniyyət və incəsənət xadimlərinə xüsusi qayğı göstərilir. Yəni, mədəniyyəti və incəsənəti yaradan ayrı-ayrı böyük istedadlardır və bu istedadlara qayğı göstərilməlidir. Bu məqsədlə, böyük sənətkarların yubileyləri qeyd olunur, onlara maddi köməklik göstərilir və digər dövlət mükafatları təqdim edilir.

Azərbaycan Respublikası mədəniyyət siyasətini intellektual, mənəvi, bədii mədəniyyətlə yanaşı, şəxsiyyət, ailə və cəmiyyət mədəniyyəti, tibb və ekologiya, məişət və ünsiyyət, siyasət və ictimai münasibətlər, insan hüquqları və mədəniyyət hüquqları, sülh mədəniyyəti, gender mədəniyyəti, demokratiya və vətəndaş cəmiyyəti mədəniyyəti, istehlak və istehsalat, mədəni münaqişələrin aradan qaldırılması mədəniyyətinin inkişafı problemlərini daima diqqət mərkəzində saxlamalıdır. Mədəniyyət siyasətinin həyata keçirilməsini təmin edən

mədəni inkişafın idarəolunması bu sahədə mövcud olan mütəxəssislərin olması və onların fəaliyyətinin nəticələri ilə bağlıdır (7). Müdrik şəxsiyyət həmişə söylədiyi – “yüksək mədəniyyətə malik olan xalq həmişə inkişaf edəcək” – fikri hamının dilinin əzbəri və əməli fəaliyyətinin əsas xətti olmuşdur. Bu səbəbdən də Azərbaycan mədəniyyətinin son illərdəki tarixi inkişaf yolu məhz Heydər Əliyevin himayəsi və nəzarəti altında davam etmişdir.

Bu məsələdən bəhs edən ulu öndər belə deyirdi: “Biz öz mədəniyyətimizlə, milli-mənəvi dəyərlərimizlə, adət-ənənələrimizlə fəxr edirik” (1). Bu gün də ümummilli liderin ideyaları yaşayır və həyata keçirilir. Bizim nəsil xoşbəxtdir ki, Heydər Əliyevlə bir dövrdə yaşamaq bizə nəsib oldu və ulu öndərin mədəniyyətimizə, incəsənətimizə göstərdiyi böyük qayğının şahidi olduq.

ƏDƏBİYYAT

1. Azərbaycan Prezidenti Heydər Əliyevin bəyanatı. “Ədəbiyyat qəzeti”, 13 avqust 2001-ci il
2. Abbasov N. Mədəniyyət siyasəti və mənəvi dəyərlər. Bakı, 2009, 444 səh.
3. Dünya azərbaycanlılarının I qurultayında “Azərbaycan Respublikasının Prezidenti Heydər Əliyevin nitqi” (9 noyabr 2001-ci il) // “Azərbaycan”
4. Heydər Əliyev mədəni irsimizin keşiyində. II kitab. Bakı: “Bakı”, 2001, 547s.
5. Sabaha doğru. H.Əliyev irsinin araşdırma mərkəzi, Bakı 2009, 710 s.
6. Məmmədov F.T. İdarəetmə mədəniyyəti. B., “Apostrof” 2013, 672 s.

Açar sözlər: Heydər Əliyev, mədəniyyət, milli-mənəvi dəyərlər, adət-ənənələr, mədəni-siyasət.

Вугар Керимли (Азербайджан)

Культурная политика Гейдара Алиева

В статье автор показывает роль Гейдара Алиева в культурной политике Азербайджана за последние 40 лет. Здесь отмечается подъем, обогащение и развитие азербайджанской культуры в годы правления общенационального лидера.

Ключевые слова: Гейдара Алиев, культура, национально-духовные ценности, традиции, культурная политика.

Vugar Karimli (Azerbaijan)

Heydar Aliyev`s cultural policy

In the article the author shows the role of Heydar Aliyev in the cultural policy of Azerbaijan for the last 40 years. Here is noted the ascent, the rise, the enrichment and the development of Azerbaijan culture owing to national leader in the course of the period of his leadership.

Keywords: Heydar Aliyev, culture, national-spiritual values, traditions, cultural policy.